

Просвітницька позиція письменника не може виступати гарантією й запорукою того, що його творчість беззастережно буде зарахована до просвітницького реалізму. Емпіричний спосіб бачення предмета й тяжіння не так до об'єктивності, як до побутовізму засвідчують недостатню розробленість художніх “механізмів” проникнення в сутність зображуваного. Не дивно, що в Україні в першій половині ХІХ ст. не сформувалося відповідного теоретичного дискурсу, в якому б дістали підтвердження провідні настанови реалістичної естетики. Цей реалізм формувався значною мірою спонтанно, як вияв такої “реалістичності” художнього дискурсу в межах амальгамної парадигми, яка поступово відкривала в собі здатність “відчутти” емпіричну реальність і впритул “наблизитися” до неї завдяки художньому слову. Не останню роль тут відіграла сенсуалістична спрямованість тогочасної російськомовної критичної думки, що постала під потужним впливом англійської¹⁸. Цей тип реалістичності художнього дискурсу стимулював до пошуків сенсу не в абстрактних категоріях “прекрасного” (класицизм), а безпосередньо в самій дійсності, в її фізично наявних формах.

Просвітницький реалізм в українській літературі в підсумку сформував постулат про наративний, “повістувальний” характер людської свідомості, що відкривало важливі перспективи для розвитку прозових жанрів; спрямовувало просвітницьку рефлексію до обсервації реальності з урахуванням її “позитивних” і “негативних” сторін в їх єдності, складному й діалектичному протистоянні, а не як полярних начал, як це було в класицизмі або в сентименталізмі; давало можливість пояснити вчинки індивідуума умовами його існування. Амальгамний характер тогочасного українського просвітницького реалізму сприяв повсякчасному перебуванню його в динамічній ситуації “переходу” в класицизм або сентименталізм, якщо цього вимагала авторська ідейна настанова.

¹⁸ Див.: Лімборський І. В. Горизонти художнього мислення в компаративно-історичній перспективі: англійське Просвітництво та українська література // Українська література в загальноосвітній школі. – 2003. – № 8. – С.49 – 53.

Олександр Відоменко, Євген Семенюк. Тарас Шевченко і родина Енгельгардтів. – Хмельницький: Міська друкарня, 2002. – 172 с.

До книжки увійшли кіноповість “Вельможне панство Енгельгардтів”, есе про М.Гоголя “Нащадок двох гетьманів”, нариси, статті та рецензії. О.Відоменко – двоправнучатий племінник Т.Г.Шевченка (пра-

правнук по брату Йосипу) – розширює межі хрестоматійних знань про дитячі та юнацькі роки великого поета. Видання ілюстроване світлинами родини Енгельгардтів, малюнками маєтку.

Слово і Час. 2005. №7

Як бачимо, Андрей Шептицький як провідник, духовний наставник українського народу надзвичайно високо ставив справу національного виховання молоді, акцентуючи увагу на вихованні любові до Батьківщини, толерантності, поваги до старших, визнанні авторитету батьків, формуванні дбайливого виховання матерями своїх дітей, дотриманні християнської моралі. І основною провідницею цих ідей митрополит справедливо вважав церкву. В контексті тодішньої художньої літератури в Галичині, коли Б. Лепкий, О. Назарук, Я. Окуневський та ін. ставили духовність свого народу на найвищий щабель, проповіді митрополита були надзвичайно актуальними, вони будили кращі людські цінності, оперті на релігійність, протидіяли бездуховності тих людей, у душах котрих, як писав Б. Лепкий, “не народився Христос”.

м. Івано-Франківськ

Микола Шудря. Геній найщирішої проби: Нариси. Розвідки. Рецензії. Інтерв'ю. Публікації. — К.: Юніверс, 2005. — 205 с.

Сценарист, кінознавець і критик М.Шудря зібрав під однією обкладинкою все, написане й опубліковане ним за сорок років про Олександра Довженка та про нове покоління кінематографістів, що засвоїло творчі настанови майстра. Л.Череватенко у передмові “Сповідь у любові”

завважає, що ця книжка доносить до читача деталі, подробиці, факти, які багато важать самі по собі, а до того ж нечасто зустрічаються в інших джерелах.

Юрій Мартиненко. Місія: проблеми національної ідентичності в українській прозі 40 – 50-х років ХХ століття. — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2004. — 328 с.

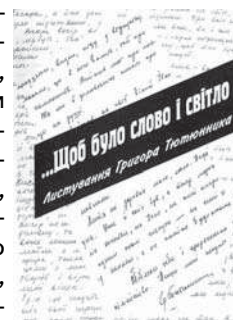
У монографії досліджуються художні параметри українського прозового тексту 40 – 50-х років ХХ ст., встановлюються параметри націєтворчої місії української літератури, розглядаються її генеза, тематичні та жанрово-стильові домінанти. Автор обрав для докладного

аналізу найпомітніші твори митців різних естетичних уподобань (як т.зв. традиціоналістів, так і модерністів), написані в Україні та за її межами – твори Т.Осьмачки, О.Довженка, В.Домонтовича, Л.Мосендза, І.Багряного, О.Гончара, І.Костецького, Д.Гуменної, У.Самчука, Ю.Косача.

“...Щоб було слово і світло”. Листування Григора Тютюнника. — Луганськ: Альма-матер, 2004. — 230 с.

Представлено листування Григора Тютюнника з 1957 до 1980 р., що може бути одним із найпомітніших джерел його творчої біографії. Це, зокрема, листи до брата Григорія Тютюнника, його дружини О.Черненко, перекладача Н.Дангулової та ін. До збірки увійшли також автобіографія та автографи пам'ятних написів на книгах. Упорядкування, примітки, підготовка текстів, передмова “Одкровення Григора Тютюнника” О.Неживого.

Фундаментальні реабілітаційні матеріали дещо пізніше (1993. — Ч. 21) вмістила найофіційніша газета Волинської області “Волинь”.

Отже, Улас Самчук через п’ятдесят років знов у “Волині”. Історія ж циклічна. Кажуть, що навіть справедлива.

КРИТИКА. — 2005. — ЧИСЛО 4.

Квітнєве число продовжує висвітлювати тему вікопомних подій 2004 року. Даніель Арель аналізує парадокси “найважливішої політичної події в Східній Європі після падіння Берлінського муру” — Помаранчевої революції.

Богуміла Бердиховська розповідає про польську підтримку революційної України. Олександр Мотиль рецензує англійські праці Н.Фергюсона, М.Гардта й А.Негрі з питань імперії як соціально-історичного феномену. Борис Дубін досліджує ставлення росіян до сусідів, зокрема до подій української виборчої кампанії 2004 р. Софія Грачова привертає увагу до проблем антисемітизму, зокрема Золочівського погрому 1941 р. та висвітлення цієї теми в сучасній українській історіографії. Ярослав Грицак, спростовуючи окремі закиди опонентки, декларує ревізію власних поглядів та відхід від національної парадигми історіописання. Володимир Діброва аналізує лірику О. Лишеги. Тимофій Гаврилів ділиться досвідом видання першої прозової книжки. Максим Стріха з’ясовує ситуацію з публікацією своїх роздумів про Помаранчеву революцію, а Анатолій Мокроусов вимагає від колег-видавців і сумлінних авторів посылатися на джерело першодруку. Публікується звернення української інтелігенції з питань роботи правосписної комісії. Мирослав Маринович подає спогади про спочилого в Бозі папу Івана Павла II.

Слово і Час. 2005. №7

Простір свободи: Україна на шпальтах паризької “Культури” /пер. з польської. — К.: Критика, 2005. — 527 с.

До антології увійшли статті, надруковані в різний час на сторінках польського еміграційного часопису “Культура” (1947 — 2000), які тематично зв’язані з Україною. Статті розподілені у трьох розділах: “Польсько-українські стосунки”, “Сучасні українські питання” та “Культура”.

Видання містить великий довідковий апарат; передмова упорядника Б.Бердиховської, післямова Г.Грабовича, який, зокрема, зазначає: “Паризька “Культура”, як видно із цього вибраного огляду, також була наша, українська, — не тільки тому, що так ретельно і далекоглядно займалася українською темою взагалі й польсько-українською зокрема, і не тільки тому, що так послідовно й розважливо представляла українську справу в найширшому діапазоні: від видання антології “Розстріляне відродження” до просування глобальної тези про необхідність незалежної України в системі оновленої Європи, — але й тому, що так органічно вписувалася в потреби власне українського духовного відродження після страхіть першої половини ХХ століття — не як прометеївський лідер і напутник, а як розумний друг, як побратим”.

наближаються до розуміння даних проблем. “Тільки в окремих випадках українську літературу перекладають іншими мовами, — наголошує Брігітте Шульце. — Заходи, подібні до “Бієннале української літератури”, яке було зорганізоване 1993 р. Товариством літератури в Берліні, або ж унікальна низка презентацій “Україна літературна” в Мюнхені [1997 р.] надзвичайно рідкісні. Те, що існує сьогодні на німецькому ринку книжок з української літератури, в основному переклала й видала власним коштом українська емігрантка Анна-Гая Горбач”⁵. Важко знайти аналог такому феномену в культурі інших народів.

В радянські часи ім’я Анни-Галі Горбач практично не фігурувало в нашому літературному вжитку, позаяк її перекладацька й наукова діяльність однозначно тлумачилася як буржуазно-націоналістична й ворожа комуністичному режимові. Тільки на початку 90-их років, коли в українському суспільстві скресла ідеологічна крига тотального контролю над літературним процесом, для неї з’явилася можливість відвідувати Україну й особисто спілкуватися з українськими авторами, твори котрих вона весь цей час прагнула донести до свідомості німецьких читачів. Відтоді А.-Г. Горбач незмінна учасниця всіх конгресів Міжнародної асоціації українців (МАУ), численних міжнародних зустрічей і конференцій, де йдеться про проблеми рецепції української літератури за кордоном. 1993 року їй було прийнято до Національної спілки письменників України, удостоєно премії імені Василя Стуса Української Асоціації незалежної творчої інтелігенції (1993) та літературної премії імені Івана Франка (1994). Проте, на мій погляд, Україна ще й сьогодні у великому боргу перед цією талановитою й мужньою жінкою, котра стала живою легендою нашої духовної емансипації та культурної самодостатності. “Жодна зі слов’янських літератур не завдячує одній-єдиній людині так багато, як завдячує українська література Анні-Галі Горбач”, — сказав якось відомий на Заході славіст, професор Боннського університету Ганс Роте. Обводячи ретроспективним поглядом усе, що зроблено нею за півстоліття самовідданої, напруженої праці у справі поширення українського слова в німецькому культурному просторі, з цим важко не погодитися.

м. Чернівці

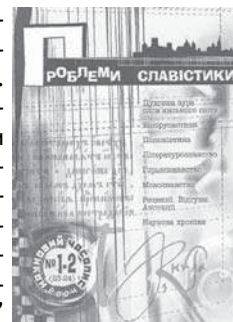
⁵ *Schulze Brigitte*. Picnick auf dem Eis. Den Markt muß man erfinden // Frankfurter Allgemeine Zeitung. — Nr.72, 26. — März, 1999. — S.44.

ПРОБЛЕМИ СЛАВІСТИКИ. — 2004. — № 1 — 2.

Черговий номер заснованого 1999 року щоквартальника містить матеріали, підготовлені науковими лабораторіями “Слов’янські літератури: проблеми, пошуки, перспективи вивчення”, “Цілісно-системний аналіз”, кафедрою слов’янської філології Волинського державного університету ім. Лесі Українки та науково-дослідною лабораторією “Славістичні методологічні студії”

Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Статті розподілені за рубриками “Духовна аура слов’янського світу”, “Білорусистика”, “Полоністика”, “Літературознавство”, “Горькознавство”, “Мовознавство” та ін.

Слово і Час. 2005. №7